

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

حوزه علمیه ای الزهرا قروه

کالبد شکافی در فقه و حقوق

گرد آورندۀ:

زهرا ملاولی

استاد مربوطه:

خانم فریدونی

بهار ۱۳۹۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده

از جمله موضوعاتی که امروزه در اثبات علمی جرایم و تشخیص هویت افراد مورد توجه قرار می‌گیرد تشریح جسد در پزشکی قانونی و آزمایشگاه تحقیقات جنایی است این در حالی است که تحریم تشریح میت در فقه اسلامی بر مبنای اولیه ای چون حرمت جنایت بر مرده و هتك و مثله نمودن آن و وجوب دفن میت و اعضای او با ضرورت های ناشی از کالبد شکافی در تزاحم قرار می‌گیرد، لذا جهت رفع این تزاحم و به دلیل پیوندی که قوانین ایران و سازمان پزشکی قانونی در جهت گیری خود با فقه امامیه دارد تنویر مبنای جواز تشریح و محدوده‌ی آن امری ضروری می‌نماید، برایم تا در این مقاله کالبد شکافی را از دیدگاه فقه و حقوق بررسی کنیم.

کلید واژه: کالبد شکافی، کشف و اثبات، جرم.

سؤال اصلی: کالبد شکافی از دیدگاه فقه و حقوق چگونه است؟

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	مقدمه
۲.....	بخش اول -مفهوم شناسی کالبدشکافی
۴.....	بخش دوم -کالبد گشایی از منظر فقهی
۵.....	الف-ادله تحریج تشریح میت
۶.....	۱-حرمت جنایت برمرده و هتك آن
۱۴.....	۲-حرمت مثله کردن مردگان
۱۹.....	۳-وجوب دفن مردگان واعضای آنان
۲۲.....	ب-مبنای فقهی تجوین کالبد گشایی و محدوده آن
۲۳.....	۱-حفظ جان
۲۴.....	۲-کشف جرم و علت مرگ
۲۴.....	۳-تعلم و کارآموزی
۲۵.....	۴-حفظ جنین
۲۷.....	۵-عمل به وصیت میت
۲۸.....	۶-قاعدہ اضطرار
۲۹.....	ج-حکم پرداخت دیه در کالبدگشایی
۳۲.....	نتیجه گیری
۳۵.....	فهرست منابع

مقدمه

در ایران، عمل کالبدشکافی برای اولین بار از دوران ناصرالدین شاه، و به منظور تشخیص علت مرگ در مورد یکی از استادان رشته‌ی مهندسی، دعوت شده از اتریش صورت گرفت (گودرزی و کیانی، ۱۳۸۴، ص ۱۳)؛ تشریح جنایی و مسائل پیرامونی آن در فقه امامیه از مباحث نوپیداست که حاصل پیشرفت های علمی بشر در ابعاد مختلف تحقیقات پلیسی و ... است که مباحث فقهی آن به پژوهش‌ها ی عمیق و فراوانی نیاز دارد. آری، برخی از ابعاد تشریح و تقطیع جسد، مانند حفظ جان مادر در فرض مرگ جنین وبالعکس، در حدیث و فقه شیعی از دیرباز مطرح بوده است.

در عصر شکوفایی علمی مسلمانان، تشریح، جایگاه رفیعی یافت. افزون بر «قانون» بوععلی و «حیات الحیوان» دمیری، نمونه‌های شگفت‌آوری از جراحی با بی‌حسی (انستزی)، سوراخ کردن نای برای رهایی از

خامنه ای، آیت الله سید علی حسینی-(۱۴۲۴ق) وجوبه الاستفتاءات، چ

اول، قم: دفتر معظم له.

خرازی، محسن-(۱۴۲۶ق)، البحوث الهامه فی المکاسب المحرمه، ج

۳، چ اول، بی جا: بر گریده.

خرازی، محسن، «گفتاری در حکم تشریح»، ج ۱، ص ۲۱-۲۲، فقه اهل

بیت، سال ۷، ش ۲۵ (بهار ۱۳۸۰)

خمینی، روح الله (ره)، تحریر الوسیله، ج ۲، ص ۵۵۷، ج ۲، تهران

۱۹۸۳/۱۴۰۳

خویی، سید ابوالقاسم موسوی-(۱۴۲۷ق) فقه الأعذار الشرعیه والمسائل

الطبيعي، چ اول، حاشیه میرزا جواد بن علی تبریزی، قم: دار الصدیقه الشهیده

سلام الله عليها.

دانش پرور، حمیدرضا، مکتوب آموزشی، نقش آناتومی در تعیین هویت،

سازمان پزشکی قانونی، معاونت آموزشی ۱۳۸۴

دهخدا،علی اکبر-(۱۳۷۳)،لغت نامه،ج ۱۱،چ اول از دور

جدید،تهران:دانشگاه تهران.

روحانی،سید صادق-(۱۴۲۵ق)،فقه المسائل المستحدثة،چ پنجم،

تهران:حدیث دل.

رشادتی،جعفر،اهمیت کالبدشکافی دردادرسی های قضایی،مجله

پژوهشی قانونی،شماره ۳،پاییز ۸۷

زبیدی واسطی،محب الدین-(۱۴۱۴ق)تاج العروس من جواهر

القاموس،ج ۸،چ اول،تحقيق سید محمد مرتضی حسینی،بیروت:دارالفکر

للطبعه والنشر والتوزيع.

زحیلی،وہبہ مصطفی،الفقه الاسلامی وادئه،ج ۳،ص ۵۲۱،دمشق

.۱۹۸۹/۱۴۰۹

سیاح،احمد،لغت نامه،یا،فرهنگ بزرگ جامع نوین سیاح ترجمه

المنجد(بالاضافات)عربی به فارسی،ترجمه المنجدلویس معلوم بالاضافات

نشراسلام،چاپ ششم،تهران،۱۳۸۷

شهيد ثانى، مسالك الافهام فى شرح شرائع الاسلام، قم، موسسه

مطالعات اسلامى، ص ٥٠٩

صانعى، يوسف، استفتاثات پزشكى، ج ١، ص ١٠٧، قم ١٣٧٧ ش ٣٧

طريحي، فخرالدين-(١٤١٤ق)، مجمع البحرين، ج ١، چ اول، قم:بعثت.

طوسى، ابوجعفر محمد بن حسن-(١٣٨٧ق)، المبسوط فى فقه الإمامية،

ج ١، چ سوم، تهران:المكتبه المرتضويه لإحياء الآثارالجعفريه.

طوسى، محمد بن حسن-(١٤٠١ق)، تهذيب الاحكام، (تحقيق سيد حسن

موسوى خراسانى)، ج ١٠، چ اول، بيروت: دارصعب.

عاملی، بهاءالدين محمدبن حسين-(١٤١٤ق)، مشرق الشمسمين، چ

اول، مشهد:مجمع البحوث الاسلاميه.

فاضل لنكرانى، محمد-(١٣٧٥ق)، ج ١، چ اول، جامع المسائل، قم:

مطبوعاتي امير.

فاضل لنكرانى، محمد-(١٤١٨ق)، تفصيل الشريعه فى شرح

تحرير الوسيله(الديات)، چ اول، قم: مركز فقهی ائمه اطهار عليهم السلام.

الفقه المنسوب للإمام الرضا عليه السلام،(٦١٤٠) چ اول،مشهد:کنگره
بین الملل امام رضا عليه السلام.

فیض الاسلام،علی نقی،ترجمه نهج البلاغه،نشر موسسه تحقیقات
ونشر معارف اهل بیت(ع) ١٣٦٤ - ١٢٨٣

فیومی مقری-(٤٠٥)،احمدبن محمد،المصباح المنیر،چ
اول،قم:موسسه هجرت.

کلینی،محمدبن یعقوب-(٤٠٧) الکافی،ج،٣،چ چهارم،تهران،دارالکتب
الاسلامیه.

گودرزی،فرامرز؛کیانی،مهرزاد-(١٣٨٤) پژوهشی قانونی،چ
اول،تهران:سمت.

محمدی گیلانی، محمد «کالبدشکافی»، ج ۱، ص ۲۷۴، (تقریرات امام
خمینی)، فقه اهل بیت، سال ۱، ش ۳، پاییز ۱۳۷۴

مصطفوی،محمد کاظم،القواعد:مائه قاعده فقهیه معناً و مدرکاً
مورداً،ج ۱، ص ۲۱۵-۲۱۶، قم ۱۴۱۲.

مصاحب، غلامحسین-(۱۳۸۰) دائرة المعارف فارسی، ج ۱، چ

دوم، تهران: امیرکبیر.

معلوم، لویس-(۱۳۸۲)، المنجد فی اللغة، چ اول، قم: دارالعلم.

مؤید، حسین، مسائل من الفقه الاستدلالي: الحلقة

الثانیه، ج ۱، قم ۱۴۱۷/۱۹۹۷

مؤمن قمی، محمد، تلکیح؛ کلمات سدیده فی مسائل جدیده، قم، موسسه

نشر اسلامی، چاپ اول، ۱۴۱۵ق، ص ۱۰۱-۷۷.